

บทที่ 1

บทนำ

✓ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

Research

วิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ดั้งเดิมนั้น อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีการรวมกลุ่มติดต่อสัมพันธ์กัน เพื่อตอบสนองความต้องการทางกาย จิตใจและสังคม และนำไปสู่ความสัมพันธ์ในสามลักษณะคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติด้วยความสัมพันธ์ในสามลักษณะดังกล่าว มนุษย์เกิดความตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่รอบตัวในหลายแง่มุม ทั้งจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต วิวัฒนาการที่ผ่านมากการสัมผัสกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัวนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งแง่ดีและแง่ร้าย ทำให้เกิดความคิดว่ามีอำนาจลึกลับอยู่เหนือปรากฏการณ์ จำต้องหาทางออกโดยการเช่นสรวง ลังเวย เพื่อให้สิ่งนั้นลดโทษ เกิดประโยชน์ต่อตน วิถีชีวิตเช่นนี้ก่อให้เกิดความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2527. หน้า 7) ระบบความเชื่อเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจ ในภาวะที่ต้องเสี่ยงกับความไม่แน่นอนของชีวิต ทั้งยังมีบทบาทในการสร้างโลกทัศน์ วางกรอบความเชื่อเกี่ยวกับสภาพภาพของมนุษย์ ความเป็นระเบียบของสังคม และเป็นกลไกในการควบคุม ทั้งยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระบบเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ดังจะปรากฏในวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ (ศิริพร วิจิตรฐาน, 2533. หน้า 11) จนกลายเป็นที่ยอมรับจากคนในสังคม และสิ่งที่เบ้แบบเรียนต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้น ได้รับการเรียนรู้ ละสมและถ่ายทอดต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการยึดถือปฏิบัติ/และการอยู่ร่วมในสังคม ซึ่งเรียก กระบวนการถ่ายทอดนี้ว่า กระบวนการสังคมประกิตหรือการขัดเกลาทางสังคม ๑๐

๑๐
กระบวนการสังคมประกิต เป็นรูปแบบการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมและการปรับตัวบุคคลในสังคม โดยเริ่มตั้งแต่ปฐมวัยของชีวิต จากครอบครัว เครือญาติมิตร และชุมชน ทั้งจากทางตรงและทางอ้อม เริ่มจากครอบครัวซึ่งมีเรากฎาแรกและสำคัญในการขัดเกลาพัฒนาบุคคลิกภาพ อารมณ์ ทักษะคิดและพฤติกรรมของบุคคล และในส่วนกระบวนการทางอ้อมนั้น เกิดจากการที่บุคคลได้รับจากประสบการณ์ จากการสังเกตหรือเรียนรู้จากการกระทำของ

ผู้ใหญ่ในสังคม การเรียนรู้จากการลองผิดลองถูกสู่การยอมรับเป็นความเชื่อของบุคคล และสั่งสม
 ความรู้ประสบการณ์ ความชำนาญต่าง ๆ ไว้ เพื่อเป็นการถ่ายทอดแก่คนรุ่นต่อไป (นิตยา สายหู,
 2524, หน้า 92-99) ในกระบวนการถ่ายทอดนั้น องค์การจะต้องสร้างแบบแผนของกระบวนการที่
 มาจากรากฐานของประเพณี วัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น ในบริบทของสังคม
 วัฒนธรรมนั้น เพื่อให้บุคคลในสังคมได้เรียนรู้ และเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างราบรื่น
 กับสมาชิกอื่นในกลุ่ม โดยอาศัยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่ม โดยผ่านสิ่งขัดเกลาอันได้
 แก่ องค์การ จารีต ค่านิยม โลกทัศน์ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับระบบอื่น ๆ ของสังคม
 และตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่ม (เสรี พงศ์พิศ, 2532, หน้า 4) โดยเฉพาะความพยายาม
 ในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อกลุ่มชนและเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตนั้น ทำ
 ให้สมาชิกของกลุ่มพยายามถ่ายทอดแบบแผนแห่งความประพฤติต่าง ๆ ให้ลูกชนรับสืบทอดต่อไปเป็น
 แนวทาง ในการดำรงชีวิตเพื่อมิให้เกิดการขาดช่วงหรือสูญหาย ^{๓๓} ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วน
 หนึ่งของวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดต่อ ซึ่งความเชื่อนั้น เป็นเรื่องนามธรรมที่เชื่อมโยงระหว่าง
 บุคคลกับกลุ่มชน และระหว่างกลุ่มชนกับสภาพแวดล้อม แม้ว่าบุคคลแต่ละบุคคลจะมีความเชื่อ
 เป็นของตนเอง หากแต่ระบบความเชื่อของบุคคลก็เป็นพื้นฐานในการรองรับการอยู่ร่วมกันของ
 กลุ่ม เพราะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มชนเดียวกันจะผ่านสถาบันแห่งการเรียนรู้ทางสังคมมาคล้ายคลึงกัน
 และสิ่งที่ทำให้การเรียนรู้ทางสังคมก็ต้องนำจริยธรรมของศาสนาในสังคมนั้น ๆ มาให้การกลมเกลียว
 สมาชิกของกลุ่มชน เพื่อให้มีความเชื่อที่คล้ายคลึงกันในทางวัฒนธรรม ในส่วนของพิธีกรรมนั้น
 เป็นสัญลักษณ์ที่ต่อกำหนดค่าทางวัฒนธรรมที่แสดงออก โดยการกระทำ และถ้อยคำและในฐานะที่
 → เป็นส่วนหนึ่งของชนบทร่วมประเพณีของกลุ่มชน พิธีกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิต
 ความเป็นอยู่ ความคิดเห็น ความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนนั้นด้วย การประกอบพิธีกรรมช่วยให้
 เข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องของ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
 ชาติ และมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ^{๓๔} (เสมบุรณ์ สุขสำราญ, 2533, หน้า 555-561)
 ทั้งยังเป็นเครื่องหมายของการเปลี่ยนแปลงนานาประการ ในความสำคัญทั้งหลายทั้งปวงกับการ
 ดำเนินชีวิตในช่วงต่าง ๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้อง (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2531, หน้า 190-194)

อย่างไรก็ตามกระบวนการในการถ่ายทอดหรือการขัดเกลาทางวัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลง
 ได้ ตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงไปของสังคม ซึ่งจะเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบ

ที่ค่อยเป็นค่อยไปและมีการปรับตัว ทั้งเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการเรียนรู้และการถ่ายทอดของคนภายในชุมชนนั้น ๆ (บุญเทียน ทองประสาน, 2531, หน้า 25) จากเดิมที่ในชุมชนมีสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในการเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดการเรียนรู้ อบรม บ่มเพาะนิสัย คนเฒ่า คนแก่ บุ๋ยาตายาย รวมทั้งพ่อแม่มีบทบาทในการให้ความรู้ สั่งสอนลูกหลานโดยตรง ในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน จารีตประเพณีหรือพิธีกรรมนั้น/เช่นกันหลังจากการแพร่ขยายของพุทธศาสนา วัดได้เป็นเงื่อนไขและกลไกสำคัญที่มีบทบาทต่อการถ่ายทอดหรือขัดเกลาคนในชุมชนทั้งในด้านจริยธรรม ธรรมเนียมประเพณี และวิชาชีพต่าง ๆ และต่อมาเมื่อมีนโยบายการเปลี่ยนแปลงพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ระบบการศึกษาแผนใหม่ได้เข้าสู่ชุมชน เกิดสถาบันการศึกษาที่เรียกว่า โรงเรียนเกิดขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการให้ความรู้ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปของกระบวนการเรียนรู้ และการถ่ายทอดของชุมชน (ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, 2535, หน้า 60-65)

ในการขัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับความเชื่อ และพิธีกรรมในชุมชนชนบทนั้นจะมีการละสม ถ่ายทอดและปรับปรุงให้เข้ากับสภาพของชุมชน ที่สอดคล้องระหว่าง พุทธ พราหมณ์ และไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นลักษณะของวัฒนธรรมชาวบ้าน (S.J. Tambiah) (อ้างใน อมรา พงศาพิชญ์, 2533, หน้า 270) ทั้งนี้พิธีกรรมจะมีบทบาทเป็นสื่อความเข้าใจในความหมาย ความเชื่อ ที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่อาจแสดงออกโดยภาษาธรรมดาได้ ซึ่งอารมณ์ความรู้สึกในพิธีกรรมนั้นจะฝังแน่นและมีความโยงใยสัมพันธ์ที่เป็นลักษณะร่วมกันของกลุ่มเพื่อเป็นการธำรงรักษาและสืบต่อวัฒนธรรมของกลุ่ม และหากปราศจากพิธีกรรม สังคมก็จะไม่มีลักษณะสังคมที่สมบูรณ์ (V. W. Turner) อ้างใน (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2533, หน้า 573) และพิธีกรรมนั้นสามารถปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่คนเราต้องเผชิญอยู่ (อาโนท์ กาญจนพันธ์, 2531, หน้า 6)

* การทรงเจ้าเป็นตัวอย่างหนึ่งของระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่มีบทบาทอย่างมากในสังคมไทยและได้รับการขัดเกลาสืบต่อ เช่นเดียวกับระบบความเชื่อทางพุทธศาสนา และพราหมณ์ที่ฝังแน่นในจิตใจคนไทยเสมอมา ด้วยว่า การเข้าทรงนั้นเป็นสื่อในการเข้าถึงโลกของพิธีกรรมซึ่งเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโลกอุดมคติเข้ากับโลกของความเป็นจริง ซึ่งโลกของพิธีกรรมนั้นเป็นความพยายามตอกย้ำให้เห็นถึงความหมายของอำนาจในสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับชีวิตจริง ทั้งความขัดแย้ง ความสุข และความไม่แน่นอนประกอบกับสถานการณ์ของสังคมที่ทำให้เกิดการ

การแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ เพื่อผ่อนคลายความทุกข์ร้อนทางกาย ใจ และเศรษฐกิจ เมื่อเกิดปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการและรากฐานความเชื่อเดิม จึงทำให้เกิดการยอมรับในเรื่องอำนาจลึกลับของการทรงเจ้าจึงมีการแผ่ขยายความเชื่ออย่างรวดเร็ว ประกอบกับพิธีกรรมการทรงเจ้านั้นมีความสอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมของชุมชน และมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ทั้งในด้านของการบริการและรูปแบบ จึงทำให้คนในยุคโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ยอมรับและเข้าร่วมพิธีกรรมเกิดการถ่ายทอดความเชื่อและวิถีปฏิบัติสืบต่อ อันเป็นส่วนสำคัญในการดำรงอยู่ และการเพิ่มขยายความเชื่อเกี่ยวกับการทรงเจ้า (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2527, หน้า 58) ทั้งนี้ในกระบวนการขัดเกลาเกี่ยวกับการทรงเจ้านั้น เป็นระบบที่มีความเชื่อและพิธีกรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีการสั่งสม และสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความศรัทธา เลื่อมใสและการยอมรับ ทำให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยสืบทอดมา (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2533, หน้า 31-33)

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด จึงนำไปสู่ความสนใจของผู้วิจัยที่สนใจจะศึกษาวิจัยถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ความเชื่อและพิธีกรรมของคนในชุมชนชนบท ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กันในหลายระบบ และมีกลไก โครงสร้างรูปแบบที่ซับซ้อน ทั้งนี้โดยจะศึกษาถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมดังกล่าวตลอดจนกลไก เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือของกระบวนการขัดเกลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท
2. เพื่อศึกษา กลไก และเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อ โดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาทงลิ่งคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท ซึ่งมีผลต่อการยอมรับและปฏิบัติของคนในชุมชน ภายใต้อิทธิพลของการขัดเกลาดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงรูปแบบ และวิถีทางในการเรียนรู้ถ่ายทอดตามวิถีชีวิตของชุมชน อันมีผลต่อการยอมรับและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลองค์กรที่ทำหน้าที่ในการศึกษาและพัฒนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับท้องถิ่น

นิยามศัพท์

✓ การขัดเกลาทงลิ่งคม หมายถึง การสืบทอดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคติ ตลอดจนการตระหนักในคุณค่า เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การยอมรับและปฏิบัติตาม โดยมีการขัดเกลาทงลิ่งทางตรงและทางอ้อม เช่น การถ่ายทอดจากผู้รู้ ผู้อาวุโส ครอบครัว เพื่อนบ้านหรืออื่น ๆ ในรูปแบบของการสอน โดยตรงหรือการเรียนรู้ผ่านการประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้โดยหมายรวมถึงการควบคุมทางลิ่งคม

✓ ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับของบุคคล สิ่งของหรือปรากฏการณ์บางอย่างของบุคคล ซึ่งการคิดหรือการยอมรับนั้นอาจเป็นเพราะสาเหตุการพบเห็นด้วยตนเอง การบอกเล่า การคิดนึก ความเคยชิน หรือการขัดเกลาทงลิ่งคม และความเชื่อซึ่งอาจมีระดับของความเข้มแตกต่างกันในด้านปัจเจกชน กลุ่มคน วัฒนธรรม และสถานที่

✓ พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติสืบทอดกันมาในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของบุคคล หรือกลุ่มคนในชุมชน โดยอาศัยช่วงเวลาที่ยาวนานจากบุคคลรุ่นหนึ่งสืบทอดไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้จำกัดขอบเขตการศึกษา การขัดเกลาทงลิ่งคมด้านความเชื่อ โดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท โดยการวิจัยครั้งนี้เลือกศึกษาจากพิธีกรรมการทวงเจ้า

1. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ร่างทรง และประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านม่วง โตน ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อระหว่างอำเภอดอยสะเก็ด และสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ในเขตชนบทที่มีปรากฏการณ์เกี่ยวกับความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นการทรงเจ้า โดยมีเจ้าทรงถึง 3 สำนัก และประชาชนในพื้นที่มีระบบความเชื่อ วิถีชีวิต ที่มีการยอมรับและปฏิบัติในพิธีกรรมเกี่ยวกับการทรงเจ้า ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลาาน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ศึกษากระบวนการ วิธีการในการถ่ายทอด การเรียนรู้ และการดำรงไว้ซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อของคนในชุมชนชนบท

2.1.1 การขัดเกลาทางสังคม ด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท

- บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และความเชื่อ ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคตที่มีผลต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของชุมชน
- การเรียนรู้และการถ่ายทอดความเชื่อ โดยผ่านพิธีกรรมของชุมชน

2.1.2 กลไก เงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ในเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อของคนในชุมชน ได้แก่

- ก) กระบวนการทางศีลธรรม ชนธรรมนิยมประเพณีของชุมชน
- ข) วิธีการถ่ายทอด โดยการบอกเล่า การใช้ภาษา การสอน ดำเนินหรือนิทาน
- ค) ระบบสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มความเชื่อ เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษาเฉพาะและสภาวะของการเข้าร่วมพิธีของคนในชุมชน
- ง) บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม
- จ) สถานการณ์ ได้แก่ บริรยากาศ โอกาส และเวลาภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน
- ฉ) การควบคุมทางสังคม หมายถึง กฎหมาย กฎศีลธรรม จริยธรรมจารีต ชนธรรมนิยมประเพณีของชุมชน ในการยอมรับและการปฏิบัติของบุคคลที่มีความเชื่อ

ข้อจำกัดของการวิจัย

จากเหตุที่งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับระบบความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน ดังนั้น ในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจึงต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้การศึกษามีความชัดเจน แต่กระนั้นก็ยังคงมีข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการทั้งในส่วนของการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล อาทิเช่น ปัญหาเกี่ยวกับเวลา กล่าวคือ การทรงเจ้านั้น ไม่ได้ดำเนินไปทุกวันหรือทั้งวัน หากแต่เป็นช่วงเวลาทำให้ต้องรอในการสังเกตการณ์ปัญหาด้านภาษาทั้งในส่วนของการที่เจ้าทรงใช้ ซึ่งบางคำเป็นภาษาโบราณ ทั้งยังเป็นศัพท์เทคนิคเกี่ยวกับพิธีกรรม และปัญหาทางสัญลักษณ์ในพิธีกรรมการทรงเจ้านั้น ใช้ระบบสัญลักษณ์หลายอย่างที่ต้องใช้การตีความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสำคัญนั้น ๆ อีกประการหนึ่งคือ ปัญหาความคุ้นเคยกับชุมชนมากเกินไป กล่าวคือ การที่ผู้วิจัยเคยอยู่ร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่เคยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อมาก่อนนั้น ทำให้เกิดการมองข้ามรายละเอียดหรือประเด็นปรากฏการณ์บางอย่างได้

ทั้งนี้ จากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวนั้น ผู้วิจัยได้ใช้ความพยายามในการแก้ไข โดยการปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ที่มีความรู้ เพื่อหาแนวทางแก้ไข เช่น การสังเกตการณ์ทรงเจ้าซึ่งต้องใช้ช่วงเวลานั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสอบถามจากผู้รู้ในชุมชนว่า ควรใช้เวลาใดหรือดูตารางเวลารับงานของเจ้าทรงเกี่ยวกับภาษาและการตีความหมายสัญลักษณ์ ใช้วิธีการสอบถามและสังเกตจากเจ้าทรง ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมและศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สำหรับในเรื่องปัญหาความคุ้นเคยนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการถอนตัวออกจากชุมชนเป็นระยะและพยายามปรึกษากับผู้รู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องทำการศึกษาเชิงลึก อันจะทำให้ได้ข้อมูลจากบุคคลต่าง ๆ ในหลายลักษณะ ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจมีผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงขอใช้วิธีการใช้ข้อมูลมติดของบุคคลต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูลแทนการใช้ชื่อจริงในการทำวิจัยครั้งนี้